

SİYAH-BEYAZ KARANLIK ODA

Fotoğrafçı için ‘fotoğraf üretme’ işleminin iki ana alanı vardır: Yaratıcı ve teknik alanlar. Üretme zincirinin tüm halkaları bu iki alandan farklı ölçülerde beslenirler. Fotoğrafi bakılmaya değer kılan öğeler yaratıcı alandan gelir –konu seçimi, seçilen konuya yaklaşım ve kompozisyon gibi. Fotoğrafi bakılır kılan öğeler ise teknik alandadır: filmin doğru pozlanarak doğru banyo edilmesi, usta işi bir baskı gibi. Bir çok başka şeyde olduğu gibi iyi bir fotoğrafta da denge aranır: teknik ve yaratıcılığın birbirlerini destekleyen dengesi.

Siyah beyaz fotoğrafçılık çekim planlaması ile başlayıp sergilenebilir hale getirilmiş baskılar ile sonlanan bir zincirdir. İzleyenler çoğunlukla bu zincirin sağlamlığını en zayıf halkasının gücü ile ölçmeye meyilli olacaktır. Gerçek bir siyah beyaz çalışmada fotoğrafçı tüm halkalara vakıf olabilmeli ve her halkadaki olumlu dokunuşunu izleyene hissettirebilmelidir.

Klasik siyah-beyaz fotoğrafçılıkta çoğu kez fotoğrafçı baskıyı da bizzat yapar – ya da kendi anlayışıyla yapılmasını direktifler vererek sağlar. Karanlık oda işlemleri teknik önemlerinin yanı sıra yarattıkları etkilerle fotoğrafın ruh halini de değiştirirler. Dolayısıyla karanlık oda bilgi ve becerisi siyah-beyaz fotoğrafçının ‘fotoğrafını tamamlayabilmesi’ açısından vazgeçilmezdir.

Karanlık odanın ilk adımı filmin banyo edilmesidir. (karanlık oda lafı sizi ürkütmesin; film banyosunun neredeyse tamamı aydınlıkta yapılır; baskı işlemi ise kartı etkilemeyen amber renkli loş ışıklar altında!)

FİLM BANYOSU

İyi fotoğrafa giden zincirin halkaları içerisinde belki de yaratıcılığa en az fırsat tanıyanı film banyosudur. Ama bu biz karanlık oda meraklılarımızı aldatmasın: Çekimdeki yaratıcı çabanın karşılığını almak, yani iyi bir baskı elde etmek için en önemli adım çekilmiş filmin doğru biçimde banyosudur. Film banyosu sebep sonuç ilişkileri yüzyılı aşkın süredir kusursuz olarak tanımlanmış, olgunlaştırılarak pratikleştirilmiş kimyasal ve fiziksel bir işlemler dizisidir. Doğru işlemin sonucu yüzyıllarca yaşayacak kaliteli negatiflerdir, her hatanın ise somut bir sebebi vardır ve mantık yoluyla yapılanlar takip edildiğinde kolaylıkla giderilebilir.

Aşağıda yalın haliyle film banyosunun yapılışını ve konuyla ilgili pratik önerileri bulacaksınız.

Film Banyosu İçin gerekenler:

- Pozlanmış bir film
- Karanlık bir ortam (oda, dolap ya da torba)
- Tank ve spiral
- Kimyasallar için ölçülü, temiz kaplar
- Termometre ve saat
- Kimyasallarla çalışmaya uygun, yıkanabilir bir yüzey (masa, tezgah vs.)
- Banyo edilmiş filmin asılarak kurutulabileceği tozsuz bir alan ve askı mandalları

Kimyasallar:

- Geliştirici Banyo
- Stop Banyosu
- Fixer (sabitleyici) banyo
- Su ve photo-flue

Film banyosunun yapılışı

Öncelikle uygulanacak banyolar belirtilen inceltme oranlarında ve doğru sıcaklıklarda (20 derece) hazırlanarak uygun kaplara konur. Ortamın daha sıcak veya soğuk olması durumunda büyük bir leğenin içini 20 derece suyla doldurarak tüm kimyasal kaplarını bu suyun içinde tutmak pratik bir çözüm olabilir.

Film karanlık bir ortamda (torba, karanlık oda veya ışık geçirmez bir dolap içi!) kartuştan çıkarılarak spirale sarılır. Biz 'torba' yöntemini öneriyoruz, çünkü bu şekilde karanlık bir yere ihtiyacımız hiç olmayacaktır. Filmin spirale aktarımı için kartuş açılabilir ya da daha pratiği filmin ucu bu iş için yapılmış bir aletle kartuştan çıkarılır. Bu durumda film kartuşunun görüntüsü pozlanmamış kartuşla aynıdır. Filmin ucundaki dar dil kısmı kesilerek köşeleri yuvarlaklaştırılır ve karanlık ortamda spirale sarılır. Otomatik spiral bilyeler yardımıyla filmin tek yönlü hareketine izin verdiği için oldukça pratiktir. Film spirale aktarıldıktan sonra tanka yerleştirilir ve tankın kapağı kapatılır. Bundan sonraki işlemler aydınlık ortamda yapılabilir.

İlk kimyasal işlem geliştirici banyodur. İsminin de çağrıştırdığı gibi çekimde film üzerinde oluşan 'hayalet görüntüyü' geliştirerek görünür kılar. Baz özelliği taşır. İçine karışacak birkaç damla stop veya sabitleyici banyo geliştiriciyi 'çalışmaz' hale getirir. Bu yüzden saflığı konusunda dikkatli olmak gerekir. Ayrıca sulandırma oranı, sıcaklığı ve sallama miktarı filmin kontrastlığını doğrudan etkiler. Bu konuda filmin ve banyo paketinin üzerindeki tablolar dikkatle incelenmelidir.

Taze geliştiricinin filmi homojen etkilemesi için film tipine göre 1 dakika veya 30 saniye aralıklarla tank sallanır (ajitasyon). Her sallama 5 saniye sürer ve tavsiye edilen yöntem kolun ileri doğru uzatılarak tankın elde tutularak baş aşağı çevrilmesi ve yeniden düz haline getirilen tankın yaklaşık 90 derece kendi etrafında çevrilerek tabanı zemine hafifçe vurularak tezgaha konmasıdır. Vurma işlemi hava kabarcıklarının filme yapışmasını engelleyecektir. Geliştirici banyo süresi banyonun tankı doldurmasıyla başlar ve banyo dökülüp ikinci banyo olan stop banyosunun tanka dökülmesiyle sona erer.

İkinci banyo olan stop banyosu asit özelliği taşır ve film üzerinde kalan geliştiriciyi durdurarak sürenin hassas kontrolünü sağlar. Bir çok kez kullanılabilir. Hızlı çalışır, uygulama süresi için üreticinin tavsiyelerine uyulmalıdır.

Üçüncü banyo olan sabitleyici de asit esastır ve uygulama amacı filmin üzerindeki pozlanmamış gümüş tuzlarını (fotoğrafın gölgeli, karanlık kısımları) emülsiyondan ayırmaktır. Böylece filmdeki görüntü sabitlenerek ışığa dayanıklı hale gelecektir. Yine bu banyoda filmin arka yüzeyini kaplayan siyah boya çözülerek filminden ayrılır. Bu banyo da bir çok kez kullanılabilir. Ömrü ve uygulama süresi ile ilgili üreticinin tavsiyelerine uyulmalıdır. Bu banyodan sonra tankın kapağı açılabilir.

Sabitlenmeden sora filmin suyla yıkanması gelir. Bu konuda kaynaklar iyimserler ve kötümserler olarak ikiye ayrılmaktadır: İyimserler 5 dakikalık bir yıkamayı yeterli bulurken kötümserler 30 dakika ve üstünü önermektedir. Esas olan sabitleyici ve kimyasalların filmin yüzeyinden tamamen uzaklaştırılmasıdır. Çünkü özellikle sabitleyici artıkları çözücü etkileriyle filmin ömrünü kısaltırlar. Filmler akar su altında (örneğin tank ve spiral yıkandıktan sora tankın içine giren bir hortum veya suyu sürekli değişen bir kap içerisinde) en az 10-15 dakika yıkanmalıdır.

Kimyasallardan arındırılmış film photo-flue'lu sudan geçirildikten sonra tozsuz bir ortamda asılarak kurutulmalıdır. Photo-flue esas olarak suyun yüzey direncini azaltarak akışkanlığını artırır ve kullanım sebebi su ve kireç lekelerinin engellenmesidir. Kurutma için evlerimizin en uygun ve tozsuz alanları banyoda duşa kabinin içidir.

Film asılırken üzerindeki su damlacıkları photo-flue'lu suyla ıslatılmış işaret ve orta parmaklarımız arasından geçirilerek alınır. Kurutma işleminde kesinlikle hava üfleyen araçlar veya hava akımlarından yararlanmamalıyız. Bunlar film yüzeyine tozları yapıştırarak emeğimizi mahvedecektir; tıpkı fazla suyu sıyırırken çıkarmayı unuttuğumuz yüzüğümüzün bir çok karede telgraf telleri oluşmasına sebebiyet vereceği gibi.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

- Kimyasalların doğru biçimde hazırlanmış olması ve tazelikleri
- Kimyasalların doğru
- sıra
- sıcaklık,
- süre ve
- ajitasyon (sallama)
- ile uygulanması,
- Yeterli durulama
- Photo-flue ile son durulamadan sonra fazla suyun filmi çizmeden sıyırılması ve tozsuz ortamda kurutma.

ALMAN HALK TEKERLEMELERİ BİR YANA...

Yukarıdaki başlık sizi ürkütmesin, sadece dikkatimizi toplamak ve yaygın bir hatanın altını çizmek için attık. Film banyosunda en sık görülen hata aşırı geliştirme sonucu oluşan yüksek kontrasttır. Yeni başlayanlar çoğu kez 20 derecenin üstünde sıcaklıklarda geliştirici kullanarak ya da aşırı ajitasyonla filmlerini olması gerekenden fazla geliştirirler. Sonuç basılması oldukça zor olan aşırı kontrastlı (koyu) negatiflerdir.

Siyah beyaz filmlerin taşıyabildiği kontrast aralığı 7 stop kadardır, kartlar ise yaklaşık 5 stop aralığa kadar detay kaydedebilirler. Aradaki farka giren bölgeler baskıda kartın pozlanma süresinin seçimine göre detaysız siyah veya beyaz alanlar olacaktır. Daha sonra baskıda bu problemin giderilmesine ayrıca değineceğiz ama prensip olarak iyi bir baskı için düşük kontrastlı negatiflerle çalışmanın daha doğru olacağını belirtmeliyiz.

Şimdi gelelim Alman halk tekerlemelerine. 20. yüzyılın başında Avrupa'da laboratuvarlar çok

yayılmamışken hemen tüm amatörler kendi filmlerini banyo eder ve basarmış. O yıllarda müşterilerini aşırı geliştirme problemlerinden korumak isteyen film üreticileri şöyle bir tekerleme uydurmuşlar: Belichte nach den Schatten, entwickle nach den Lichtern! Yani ‘Gölgelere göre pozla, ışıklara göre banyo et!’ Kıssadan hisse, rahat bir baskı için siyah beyaz negatif filmleri biraz fazla (Gölgelere göre) pozlamayı ve filmi geliştiricide belki belirtilen süreden %10 kadar kısa tutmayı (ışıklı yerlere göre) denemekte bir fayda var!

Almanların bir de Octoberfest’i vardır ki konumuzla hiç alakası yoktur.

OLASI HATALAR VE SONUÇLARI

- Spirale hatalı sarma: Filmde kırıkların oluşması veya üst üste sarılma. Kırıklar aşırı gelişerek siyahlaşacaktır (baskıda beyaz lekeler); üst üste binen yerlerde ise gelişme olmayacaktır.
- Işık Sızması: Filmin tamamı yanacaktır veya lekeler oluşacaktır.
- Aşırı Gelişme: Gelişme banyosunun olması gerekenden daha uzun veya daha sıcak olması ya da aşırı ajitasyon sonucu oluşur. Sonuç koyu ve aşırı kontrastlı bir negatiftir. Aşırı geliştirilmiş bir negatiften kaliteli bir baskı elde etmek çok güçtür.
- Az Gelişme: Gelişme banyosunun olması gerekenden daha kısa veya daha soğuk olması ya da yetersiz ajitasyon sonucu oluşur. En tipik belirtisi film kenarındaki yazıların silik olmasıdır. Sonuç çok açık ve silik bir negatiftir. Az geliştirilmiş bir negatiften kaliteli bir baskı elde etmek güçtür.
- Yetersiz Sabitleme: Filmde puslu görüntü. Bu durumda sabitleme işlemi (ve durulama) yenilenebilir.
- Yetersiz Durulama: Durulama filmin üzerindeki kimyasal ve sabitleyici artıklarının atılması açısından kritik önem taşır. Eğer film üzerinde sabitleyici artıkları kalmışsa görüntüde zaman içerisinde ciddi bozulmalar (leke halinde silinmeler) oluşacaktır.
- Kireçli su ve Photo-Flue’nın kullanılmaması film üzerinde kireç lekelerinin oluşmasına sebep olacaktır. Photo-Flue doğru oranda kullanılmalıdır, aşırısı da ayrıca leke oluşturacaktır.
- Film yüzeyinde çizikler ve toz: Filmin üzerindeki fazla suyu sıyırmanın en güvenli yolu filmi photo-flue’lu suyla nemlendirdiğimiz işaret ve orta parmaklarımızın arasından geçirmektir. Ev ortamında bulabileceğimiz en güvenli ve tozsuz kurutma ortamı ise duşakabinin içi olacaktır.
- Banyo edilmiş filmlerin doğru biçimde arşivlenmesi ileride kullanılabilmesi açısından önemlidir.

BANYO EDİLMİŞ BİR FİLMİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bir filmin taşıdığı görüntünün teknik kalitesiyle ilgili nihai bir yargıya ancak yaklaşık 10 kat (35 mm için 24cm x 36 cm lik tam kadraj baskı gibi) büyütmeyle elde edilmiş bir baskının incelenmesi ile varılabilir. Tabii böyle bir baskı zincirin tüm halkaları ile ilgili ipuçları içerecektir: objektif kalitesi, ışık ölçümü, film tipi, kullanılan kimyasalların kalitesi, kart tipi ve baskı kalitesi gibi...

Ama sadece negatife bakarak da bir fikir sahibi olabiliriz. İyi bir negatif ne çok açık ne de çok koyudur, normal koşullarda üzerinde geniş ‘mutlak siyah’ veya ‘boş’ alanlar bulunmaz. Film kenarındaki yazılar belirgin ve okunaklıdır. Negatif görüntü aşırı kontrastlı değildir ve açık ve

koyu kısımları büyüteçle incelendiğinde de detayca zengindir.

Film yüzeyinde lekeler ve görüntünün içerdikleri haricinde ton dalgalanmaları yoktur.

Keskinliği 35 mm filmlerde ancak kaliteli bir mercek yardımıyla kontrol edebiliriz. Keskin olması hedeflenmiş alanlar içerisinde insanların saç detayı veya kaşları, ince dallar, küçük yazılar vs. bu konuda iyi bir fikir verebilir.

Film banyo edip baskılar yaptıkça olası problemleri incelemeli ve çözümlerimizi üreterek kendi tarzımızı geliştirmeliyiz.